Színháztörténeti Tár

[1]Az OSZK Színháztörténeti Tára 1949-ben vált a nemzeti könyvtár önálló osztályává, gyűjteményeinek gyökerei azonban a könyvtár alapításáig nyúlnak vissza. Kezdetben a gyarapodás hosszú ideig magángyűjtők szorgalmának volt köszönhető. Közéjük tartozott Bayer József (1851–1919), a magyar színjátszás első történetírója, id. Szinnyei József (1857–1943), a könyvtár Hírlaptárának egykori vezetője és két színész, Fáncsy Lajos (1809–1854) és Rakodczay Pál (1856–1921) is. Munkájuk eredményeképpen a könyvtár állománya jelentős mennyiségű kézirattal, színlappal, színházi zsebkönyvvel gazdagodott. Szigligeti Edének (1814–1878), a Nemzeti Színház kiváló író-rendező-dramaturg-igazgatójának kéziratos színdarabgyűjteménye, Egressy Gábornak (1808–1866), az első nagy magyar Shakespeare-színésznek, valamint Molnár György színész-rendezőnek (1830–1891) és Krecsányi Ignác színigazgatónak (1844–1923) a hagyatéka kizárólag színházi dokumentumokat tartalmazott.

BUDA.

Ma Hétfőn, Pünkösd Havának 6-dik Napján 1793. Eſtt.

A' Nemzeti Játſzó - Társaság által

A' Hid mellett lévö Nyári Játék - ſzínben

az Abonnementnak félretételével,

fog elö-adódni:

PIKKÓ HERTZEG,

ÉS

JUTKA PERZSI.

Uj Szomorú Víg Opera két Fel-Vonásokban,

Német Nyelvből Magyarra alkalmaztatott

Tek. S^r A ^r Ur által.

A' Muſzikát ujonnan ſzerzette Chudi Úr.

A' Játſzó Személyek:

Gömböz, Tatár-Khám - - - Váradi Úr.
Jutka Perzſi, a' Leánya - - - Termetzky Leány Aſz.
Pikkó, Kalmuk Herzeg - - - Láng Úr.
Dadagó, Pikkó Követtye - - - Schy Úr.
Bakſi { Khám' Hadi Vezéri - - - Varsányi Úr,
Tsukli { - - - Ernyi Úr.
Xixxoverox, egy Babonás - - - Kelemen Úr.
Tatárok és Kalmukok.

A' történet eſik Ypſilon Városa előtt.

Leg-emlékezetesſebb epokhái közzé ſzámlálhatjuk Színjátſzó-társaságunknak ez Operának vagy-is Énekes-Játéknak elö-mutatását. Miólta leg-belsöbb örömmel meg-értettuk, hogy több förenden való jó akarőink annak elö-adását látni kivánják, nem változtathatá-meg ſemmi ez ebreſztö kivánság tellyesítése végett lett magunk meg-határozását. — Uj és példa nélkül való lépése tehát ez társaságunknak. , nem látni nyomot, mellybe hághatna — nints törés, mellyet követhetne. — De minnél ſzokatlanabb a' dolog, mellyhez kezdunk, minnél járatlanabb az út, mellynek indúlunk; annál frukségtelenebb léſzen elöre botsátott mentegetéſekkel magunkat a' roſtáló itéletek ellen körül sánczolni. Csak az ollyanok lehetnének alatsonyító itélettel felölünk, kik vagy iparkodáſinkat irigylik, vagy a' környül állóſoknak minden egymáſſal való egybe vetéſe nélkül ſzoktak ſzóllani a' dolgoknak érdeméről. Ha ki az első probánkban-is már tökélletességet keresne, a' természetnek rendes útját el-vétené. Fö tsélunk csak az, hogy mind ſzínjátſzóink' a' leg-nagyobb akadályok által-is farkából ki nem vethető kéſrségének, mind nemzeti nyelvünk' mivelhetös égének tanúbizonyságá légyen. — A' ják-darabnak leg-főbb elöre való dátséretére ſzolgálhat, hogy egy olly nevezetes férfiúnak munkája, ki Blumauer' travelliſirozott Aeneáſát magyar ruhába öltöztetvén, elméſségéről, a' költésben való ritka példájú könnyüségéről 's vers-ſzerzésének természetesſégéről magát az egéſz Házánál meg-ismértette. Tellyes e' munkája-is poëtai ſzépségekkel, elmés gondolatokkal, tréfás alkalmaztatáſokkal, mellyekre nézve csak nem Originálnak lehetne tartani.

El-adandó nyomtatványait ez Operának a' Kaſsánál lehet találni, darabját 20. xr.

Kezdete léſzen 7 órakor, vége pedig 9 óra tájban.

Ofen.

Heute Montags den 6ten May 1793

wird die ungriſche Nazional-Schauſpieler-Geſellſchaft in dem Sommertheater an der Brücke mit

ABONNEMENT SUSPENDU

die Ehre haben vorzuſtellen:

Prinz PIKKO,

und

JUTKA PERZSI:

Ein tragiſch-komiſches Singſpiel in 2 Aufzügen, nach der Oper:

Prinz Schnudi und Eva Kathel

Ganz frey bearbeitet von Hrn v. Sz.

Die Muſik iſt neu geſetzt von Hrn. Chudi.

Perſonen:

Gömböz, der Tartarkhan . . . Herr Váradi.
Jutka Perzſi, deſſen Prinzeſſintochter . . Mademoiſ. Termetzky.
Pikkó, Fürſt der Kalmucken . . . Herr Láng.
Dadagó, ein Geſandter des Fürſt Pikkó . . Herr Schi.
Bakſi { Heerführer des Khans . . . Herr Varsányi.
Tsukli { . . . Herr Ernyi.
Xixxoverox, ein Zauberer . . . Herr Kelemen.
Mehrere Kalmucken und Tartaren.

Die Handlung geht vor bey der Stadt Ypſilon.

Unſtreitig verdient die Verſtellung dieſer Oper unter die merkwürdigſten Epochen des ungriſchen Nazional-Schauſpiels gerechnet zu werden. So wie wir mit innigſter Freude vernahmen, daß ſelbſt mehrere hohe und verehrungswürdige Gönner unſers Inſtituts die Aufführung dieſes Singſpiels wünſchten, konnte uns nichts mehr in dem Entſchluſſe wankend machen, dieſen hohen Wunſch, dieſes aufmunternde Verlangen zu befriedigen. — Nun und beyſpiellos iſt zwar der Schritt, den wir wagen; — nirgends eine Spur, die uns leiten ſollte; keine Bahn gebrochen, die wir betreten könnten; allein deſto weniger bedarf es auch vorläufiger Entſchuldigungen, um uns vor kritiſchen Beurtheilungen zu ſchützen. Nur demjenigen dürfen wir herabſetzende Urtheile zutrauen, der auf unſere Bemühungen mit Mißmuth herabblickt, oder ohne alle Verbindung der Umſtände den Werth einer Sache zu würdigen gewohnt iſt. Wer von dieſem erſten Verſuche ſchon Vollkommenheit fodert, müßte den ordentlichen Gang der Natur umkehren. Unſer Hauptzweck kann nur ſeyn, einen neuen Beweis aufzuſtellen, theils von der Bildſamkeit unſrer Nazionalſprache, theils aber auch von der unwandelbaren Bereitwilligkeit dieſer Schauſpiel-Geſellſchaft jedes Hinderniß zu bekämpfen. — Zur vorzüglichſten Anempfehlung des heutigen Stückes dient es gewiß, daß es das Werk eines Schriftſtellers iſt, der durch ſeine vortreffliche freye Ueberſetzung von Blumauers travelliſirter Aeneis dem Vaterlande hinlängliche Proben ſeines Witzes, und Gedankenreichthums, ſo wie ſeiner ſeltenen Leichtigkeit in der Poeſie gegeben hat. Auch dieſes Singſpiel iſt voll dichteriſcher Schönheiten, witziger Einfälle und ſcherzhafter Anſpielungen, in deren Rückſicht es auch gewiß Original genannt zu werden verdient.

Die gedruckten Exemplare dieſer ungriſchen Oper ſind bey der Kaſſe zu haben, zu 20 kr.

Die Eintrittsgelder wie gewöhnlich. Der Anfang iſt um 7 Uhr.

[2]A színészettörténeti anyag a századfordulóig teljesen beleolvadt a könyvtár állományába, leginkább a Kézirattár gyűjteményébe. Teljesnek mondható komplex színházi gyűjtemény először 1900-ban került a könyvtárba: a szomolnoki német műkedvelő színtársulat 18–19. századi forrásai. E források összetétele – kéziratos szövegkönyvek, nyomtatott példányok, iratok, jegyzőkönyvek, inventáriumok, levelezés, színpadtechnikai utasítások stb. – már jelezte azokat a tartalmi és formai problémákat, amelyek több európai nemzethez viszonyítva megkésve ugyan, de halaszthatatlanná tették az önálló gyűjtemény létrehozását.

1945-ben a Nemzeti Színház Könyvtára és Múzeuma gyűjteményei, majd 1949-ben, a színházak államosítását követően hatalmas színházi könyvtárak, irattárak, nagy mennyiségű színlap- és képanyag került a nemzeti könyvtár állományába. A második világháborút sértetlenül túlélő színházi könyvtárak (a Nemzeti Színházé, a Vígszínházé, a Népszínházé) és a színházi élethez kapcsolódó intézmények (ügynökségek, nyugdíjintézetek stb.) gyűjteményeinek mennyisége és sajátos jellege sürgetővé tette a Tár életre hívását. Ezek színházankénti egysége tartalmilag nem volt megbontható, az egynemű, összetartozó anyagokat nem lehetett formai szempontok alapján beolvasztani a törzsállományba. A színháztörténet-írás a színházi előadás mulandó jellege, egyszerisége miatt különösen, az átlagosnál szorosabb és közvetlenebb módon kötődik a színháztörténeti gyűjtemények anyagához, az összegyűjtött történeti anyag minőségéhez és mennyiségéhez. A mulandóságból kimentett értékek megőrzése, ápolása, feltárásának művelődéstörténeti és tudományos fontossága adja a Színháztörténeti Tár igazi jelentőségét.

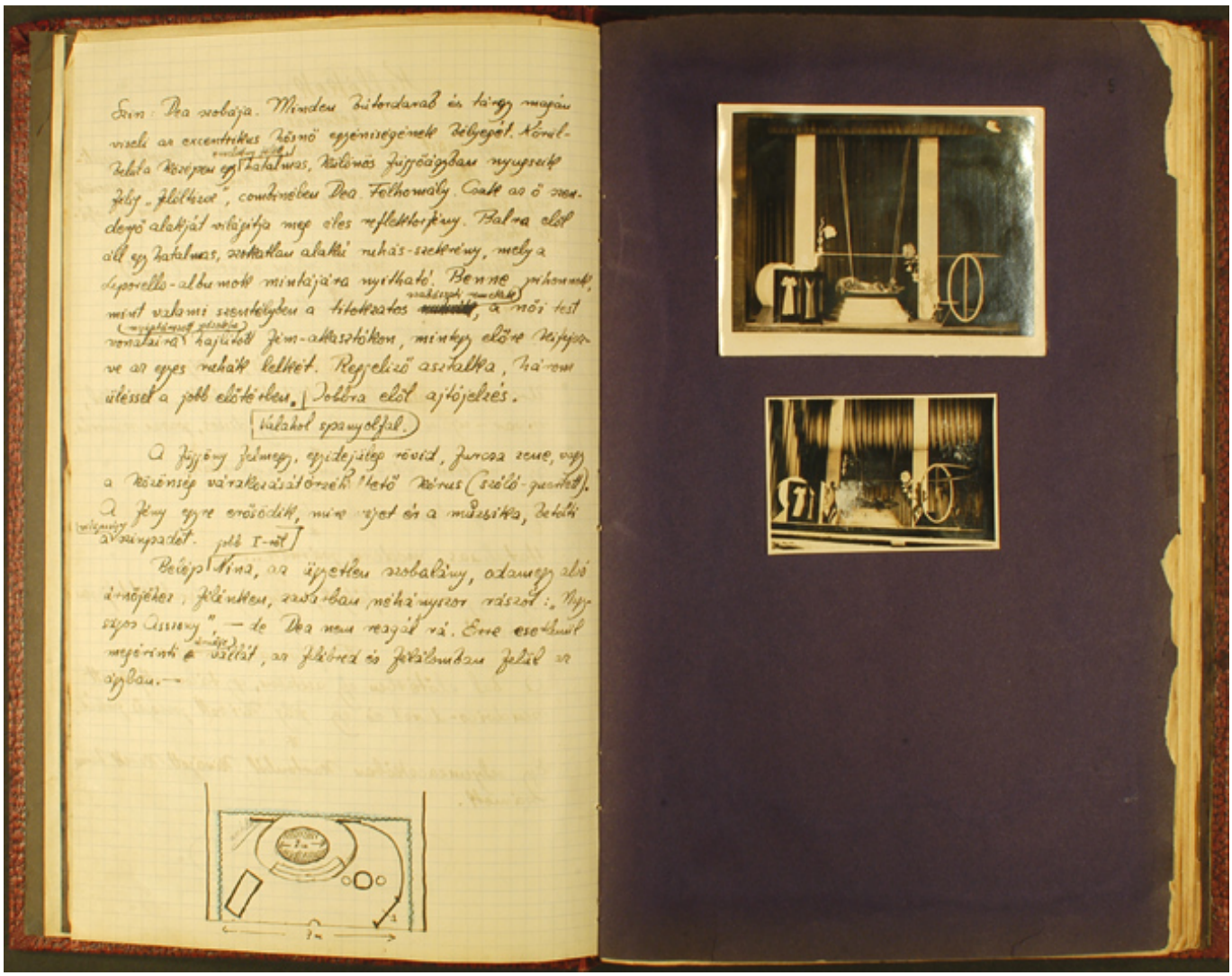
A különféle forrástípusoknak megfelelően a Tár gyűjtőköre és gyűjteményeinek felépítése a következő:

- a Magyarországon készült, valamint a külföldi magyar vonatkozású kéziratos, sokszorosított vagy nyomtatott színművek, szövegkönyvek, valamint a színházi használat nyomait őrző példányok, amelyek a **Szövegkönyvtárban** találhatók
- a prózai, a zenés és a táncszínház, valamint a színház rokonterületeinek (kabaré, orfeum, cirkusz, mutatványosok, látványosságok stb.) színlapjai, plakátjai, műsorfüzetei és egyéb kisnyomtatványai, amelyek a **Színlap- és Aprónyomtatvány-gyűjteményben** találhatók
- a színházzal kapcsolatos képi dokumentumok: eredeti és sokszorosított grafikai lapok, díszlet- és jelmeztervek, színházi fényképek, amelyek a **Grafikai és Szcenikai Gyűjteményben**, illetve a **Fotógyűjteményben** találhatók
- a színháztörténeti kutatás számára forrásértékű kéziratos, kis példányszámban sokszorosított, illetve géppel írott dokumentumok, hagyatékok, amelyek a **Színházi Kézirat- és Irattárban** találhatók

E gyűjtemények mellett a tárban használható a mintegy 8.000 kötetes színháztörténeti szakkönyvtár és az OSzK törzsállományából kihelyezett színházi folyóiratok.

Az Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti Tárának gyűjteményét az Osiris Kiadó által megjelentetett reprezentatív album dokumentálja: *Színháztörténeti képeskönyv*. Szerk. Belitska-Scholtz Hedvig, Rajnai Edit, Somorjai Olga. Budapest, 2005. 389 p.

Szövegkönyvtár

[3]

A közel 55.000 kötetet számláló gyűjteményben kb. 45.000 magyar és tízezer idegen nyelvű szövegkönyv található. A színházi szövegkönyvgyűjtemény különlegessége, hogy túlnyomó része olyan példány, amely, legyen bár kézirat, gépirat vagy nyomtatvány, a színházi használat nyomait mutatja, azaz rendező-, súgó- és ügyelőpéldány, kellék- és világítási utasításokat tartalmazó lap, vagy az 1833–1867 közötti időszakból származó vörössel sűrűn meghúzott cenzúrapéldány. A rendezőpéldányok, a gyűjtemény legértékesebb kincsei nagy magyar rendezők (Szigligeti Ede, Egressy Gábor, Paulay Ede, Molnár György, Hevesi Sándor, Németh Antal és a többiek) munkájának írásos emlékét őrzik.

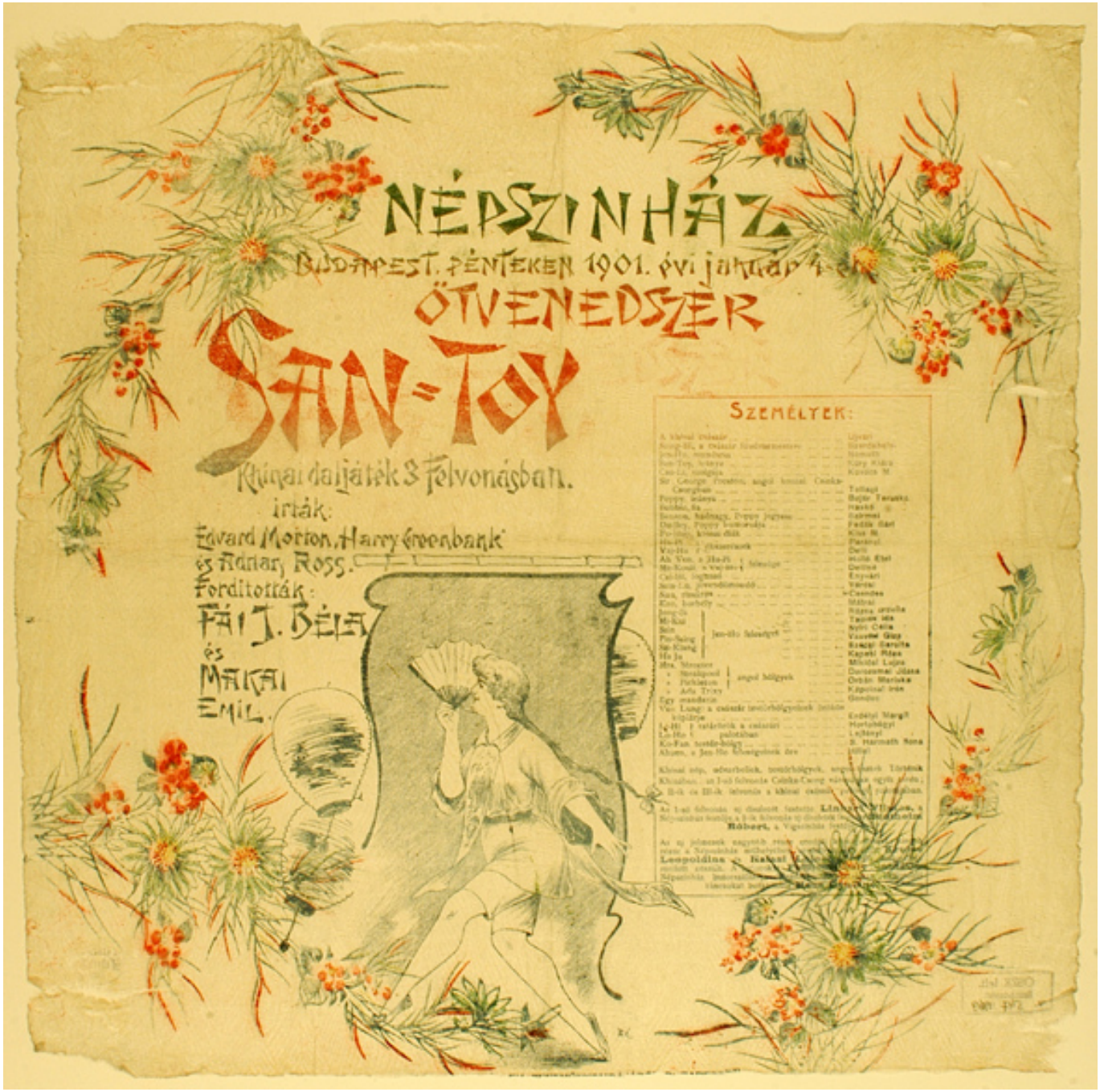
A 18–20. század színházi könyvtáraiból származik a szövegkönyvek jó része: az Esterházyak könyvtárából a 18–19. századi librettók, a pesti és budai német színházakból a korai nyomtatványok és kéziratok. Szinte teljesnek mondható a Nemzeti Színház és a Vígszínház, az Operaház, a Népszínház és a Thália Színház, a Vidám Színpad és a József Attila Színház műsorkönyvtára. A magyarországi színházak műsora a kabaréjelenetektől a tragédiákig, a bulvárszerzőktől a világirodalom klasszikusaiig végtelen stílus- és műfajgazdagságban tükrözi a színházi repertoárok sokszínűségét, a rendezői és fordítói koncepciók változatosságát.
A szövegkönyvtár kétségkívül leggazdagabb együttese a Nemzeti Színház könyvtára. Ez a gyűjtemény 3.171 műből, illetve 5.729 kötetből áll és alkalomszerűen napjainkban is gyarapodik. Számtalan olyan darabot tartalmaz, amely a színház jogelődjének, a Pesti Magyar Színháznak 1837-ben történt megnyitása előtti időszakból származik. A Nemzeti Színház a későbbiekben is több alkalommal átadta a Tárnak a már lejátszott darabjainak szövegeit; amelyektől nem kívánt megválni, azok mikrofilmen kerültek a gyűjteménybe.

Jelentőségében a Nemzeti Színházéhoz mérhető a Vígszínház könyvtára. Az 1896-tól 1944-ig terjedő

időszakot reprezentáló színdarabok gyűjteménye 720 műből, 1.552 kötetből áll. Az együttes a színház dramaturgiája által átadott művekkel azóta is folyamatosan bővül.
1952-ben került a Tárba a Fővárosi Levéltárból 606 kötet nyomtatott és kéziratos színmű a pesti és budai német színházak könyvtárából, az 1770 és 1848 közötti időszakból.
1954-ben vette át a Színháztörténeti Tár a Népszínház (1875–1908) könyvtárát, amely közel 1.000 tételből áll, és 521, a Népszínházban játszott művet foglal magába. 1958-ban adta át a Nemzeti Színház Krecsányi Ignác buda–temesvári színigazgató színházi könyvtárának 1.207 darabból álló együttesét. 1982-ben, az Operaház rekonstrukciója során 589 librettó került a gyűjteménybe, amely a zenés műsor dokumentumaival egészíti ki a Nemzeti Színház gyűjteményét, hiszen 1884-ig, az Operaház megnyitásáig a Nemzeti Színház kéttagozatú (prózai és zenés) színház volt.

Az utóbbi fél évszázadban rendszeresen gyarapodott a szövegkönyvtár fővárosi és vidéki színházak anyagával. Jelentősebb mennyiséget többek közt a Várszínháztól, a Vígszínháztól, az Állami Déryné Színháztól / Népszínháztól, a Madách Színháztól és a József Attila Színháztól kaptunk. 1984-ben Rab Antalnétól – a Nemzeti Színház súgójának özvegyétől – 750 színmű került megvásárlásra. Végrendelete értelmében az Országos Széchényi Könyvtárba került ifj. Leszkay András hagyatéka – e hagyatékból ifj. Leszkay András rádiójátékai, illetve édesapja, id. Leszkay András színigazgató szövegkönyvtára is a Tárba került. 1988-89 a "könnyű műfaj" területéről hozott páratlan együtteseket. Kellér Dezső (1905–1986) hagyatéka 320 szöveget tartalmazott, Misoga László (1895–1969) gyűjteményében pedig 771 kabarészöveg, tréfa, kuplé, jelenet gyűlt össze és őrződött meg a két világháború közötti és az 1945 utáni időszak sok-sok kabarészerzőjének a tollából. Neves színházi szakemberek, rendezők, dramaturgok, tervezők, köztük Tatár Eszter, Schäffer Erzsébet, Vayer Tamás, Gaál Erzsébet szövegkönyv-anyagával gyarapodott gyűjteményünk az ezredforduló és az azt követő évtizedekben.
A Szövegkönyvtár dokumentumainak jelentős része nyomtatásban soha nem jelent meg.
A Színháztörténeti Tár Szövegkönyvtára a fentiek mellett – törzsállományi kihelyezésként – gyűjti a színműirodalom magyar nyelven nyomtatásban megjelent dokumentumait, valamint idegen nyelvű, ám magyar vonatkozású kiadványait is.

Színlap- és Aprónyomtatvány-gyűjtemény

[4]

A Színlap- és Aprónyomtatvány-gyűjtemény összesen kb. 500.000 tételt tartalmaz.

1916-ban a nagyszerű bibliográfus, id. Szinnyei József színlap- és színházi zsebkönyvgyűjteménye került a könyvtár állományába.
Viszonylag átfogó, rendszeres és hihetetlen mennyiségű gyarapodást köszönhetünk az 1897-ben életbe léptetett kötelespéldány-törvénynek. Ettől az időponttól kezdve elvileg valamennyi nyomda / kiadó köteles minden kinyomtatott műből – köztük a színlapokból is – bizonyos számú példányt a nemzeti könyvtárnak archiválásra beküldeni.
A 19–20. század fordulójáról lenyűgöző mennyiségű színlapot őrzünk. A beszolgáltatott színlapok száma a századforduló idején évi 6.000–9.000 darab között mozgott, a csúcspontot 1905 jelenti 10.503 színlappal. Az első világháború idején a színlapok száma átlagosan évi 500-ra esett vissza, a két világháború között évi 2.000 darab volt az átlag; a legalacsonyabb 1933-ban, 1.408 darabbal. Jelenleg az aprónyomtatványokkal együtt átlagosan évi 2.500 körüli az új bekerülések száma.
A Tár megalakulása után a Színlapgyűjtemény anyaga először a színházak államosítását (1949) követően gyarapodott ugrásszerűen. A Nemzeti Színházból 59 kötet, 27.376 darab érkezett,

kiegészülve a Várszínháznak és a Nemzeti Színház Kamaraszínházának anyagával. Hasonló módon a Vígszínház 15.260 színlapja mellett kamaraszínházainak, a Pesti Színháznak és a Royal Színháznak, illetve más fővárosi és vidéki színházaknak a dokumentumai is bekerültek a gyűjteménybe.
1954-ben az Operaház, a Népszínház, 1956-ban a Belvárosi Színház, a Magyar és az Andrássy úti Színház színlapjai érkeztek, és folyamatosan gyarapodott a gyűjtemény a határainkon kívüli magyar nyelvű színjátszás dokumentumaival. 1980-ban a Tár az Egyetemi Könyvtártól 8.178 darab, a pesti és budai német színjátszásra vonatkozó színlapot kapott; jó részüket szép, aranyozott bőrkötésben. Az Operaház épületének rekonstrukciójakor színlapok és több, a színlapokra támaszkodó operaházi adat-összeállítás került a gyűjteménybe. 2015-ben és 2016-ban a Trafó – Kortárs Művészetek Háza 1999 és 2012 közötti nyomtatványaival gazdagodott a színlap-gyűjtemény.

Grafikai és Szcenikai Gyűjtemény

[1]A színházművészet látványelemeit megőrző képi dokumentumok gyűjteményei a hozzávetőleg 60.000 egységet számláló Grafikai és Szcenikai Gyűjteményben, valamint a Fotógyűjteményben nyertek elhelyezést. A legrégebbi ábrázolásokat a Grafikai Gyűjtemény tartalmazza a 19. század közepéig egyeduralkodó színházi metszetekkel és kőnyomtatványokkal, benne Barabás Miklós, Marastoni József, Alt Rudolf műveivel. Itt találhatók az egyedi grafikai eljárással készült lapok és a színházi karikatúragyűjtemény is. A metszetek az 1837-ben megnyitott Pesti Magyar Színház, a későbbi Nemzeti Színház nagy sikereit, hősszínészeit és primadonnáit, a népszínművek juhászbojtárjait és betyárjait örökítik meg. Az 1850-es évektől az egyedi grafikai eljárással készült dokumentumok szerepét egyre inkább átveszi a fénykép, amely a film és a videó megjelenéséig a színházművészet képi rögzítésének legfontosabb eszköze volt.
A képi források körébe tartozik a mintegy 55.000 lapból álló Szcenikai Gyűjtemény, a díszlet- és jelmeztervek együttese. Módszeres gyűjtésük 1955-től kezdődött, egyes alkotások azonban korábbi

eredetűek. A legelsők közé tartozik a Pietro Travaglia (18. sz. közepe–1809 után) díszletrajzait és jegyzeteit tartalmazó vázlatfüzet, mely a közép-európai színháztörténet különleges és egyedülálló forrása. Travaglia munkássága Esterházy Pál herceg színházaihoz (Eszterháza, ma: Fertőd, Pozsony) kapcsolódnak. A részletesen kivitelezett típusdíszlet-terveket is tartalmazó vázlatkönyv az 1770–80-as évekből felidézi a korszak egyik legjelentősebb főúri színházának pompáját. Az 1770-es évektől az 1830-as évekig terjedő korszak barokk és klasszicista színházkultúrájáról vall a többségében pozsonyi eredetű tervegyüttes, amelynek legszebb lapjait Carl Maurer tervezte. A korai magyar színjátszás színpadi ezermesterének, Telepi Györgynek a tevékenységéről néhány fémre festett háttérfüggönyterv tanúskodik.
A 19. század első feléből viszonylag kevés a hiteles képi forrás. A Nemzeti Színházból származó legkorábbi díszlettervegyüttes egy félbőr kötéses albumban maradt fenn, amely az 1874 és 1894 közötti időszak típusdíszletei mellett néhány cím szerint ismert előadáshoz köthető tervet is tartalmaz.
Részletgazdagságban és kidolgozottságban felülmúlhatatlanok a – részben a meiningeni herceg társulatának világ körüli útjai, így budapesti vendégjátékai nyomán – lendületesen kibontakozó, a historizmus szellemében alkotó műhelyekből származó tervek és a nagy mesterek munkái. Lehmann Mór, Horn Róbert, Molnár Árpád a kezdetet, Burghart Ármin és Spannraft Ágoston a korszak legjobb szintjét képviselik a Nemzeti Színház és az Opera jelmeztervezőjével, Kéméndy Jenővel együtt. A 19-20. század fordulójának szcenikai gazdagsága a „békeidők” páratlanul színes színházi életére utal.
A 20. századi tervezők közül Oláh Gusztáv, Fülöp Zoltán, Varga Mátyás, Márk Tivadar, Nagyajtay Teréz, Laczkovich Piroska, Rajkai György életművét a gyűjteményben több száz terv képviseli. 1980-tól Mialkovszky Erzsébet, Vogel Eric, Vata Emil, Szegő György, Jánosa Lajos, Vágó Nelly, Jánoskúti Márta, Csinády István, Fábri Zoltán, Szeitz Gizella, Bánffy Miklós, Baráth András, Csányi Árpád, Götz Béla, Fehér Miklós, Bakó József, Donáth Péter, É. Kiss Piroska, Hincz Gyula, Zeke Edit, Schäffer Judit, Katona Piroska, Rimanóczy Yvonne, Greguss Ildikó, Wegenast Róbert, Tordai Hajnal, Koós Iván, Bródy Vera és még számtalan magyar tervező kisebb vagy nagyobb tervegyüttese, több mint 500 kolozsvári jelmezterv és számos karikatúra került a gyűjteménybe, köztük Kaján Tibor és Rózsahegyi György munkái. Az új századforduló évtizedeiben tovább gazdagodott a gyűjtemény Gara Zoltán, Szinte Gábor, Vayer Tamás, Kézdi Lóránt, Ambrus Mari, Borcsa István, Bozó Gyula és Konecsni György díszletterveivel, Witz Éva, Benedek Mari és Vágó Nelly jelmezterveivel, valamint Bródy Vera bábterveivel.

Fotógyűjtemény

[5]

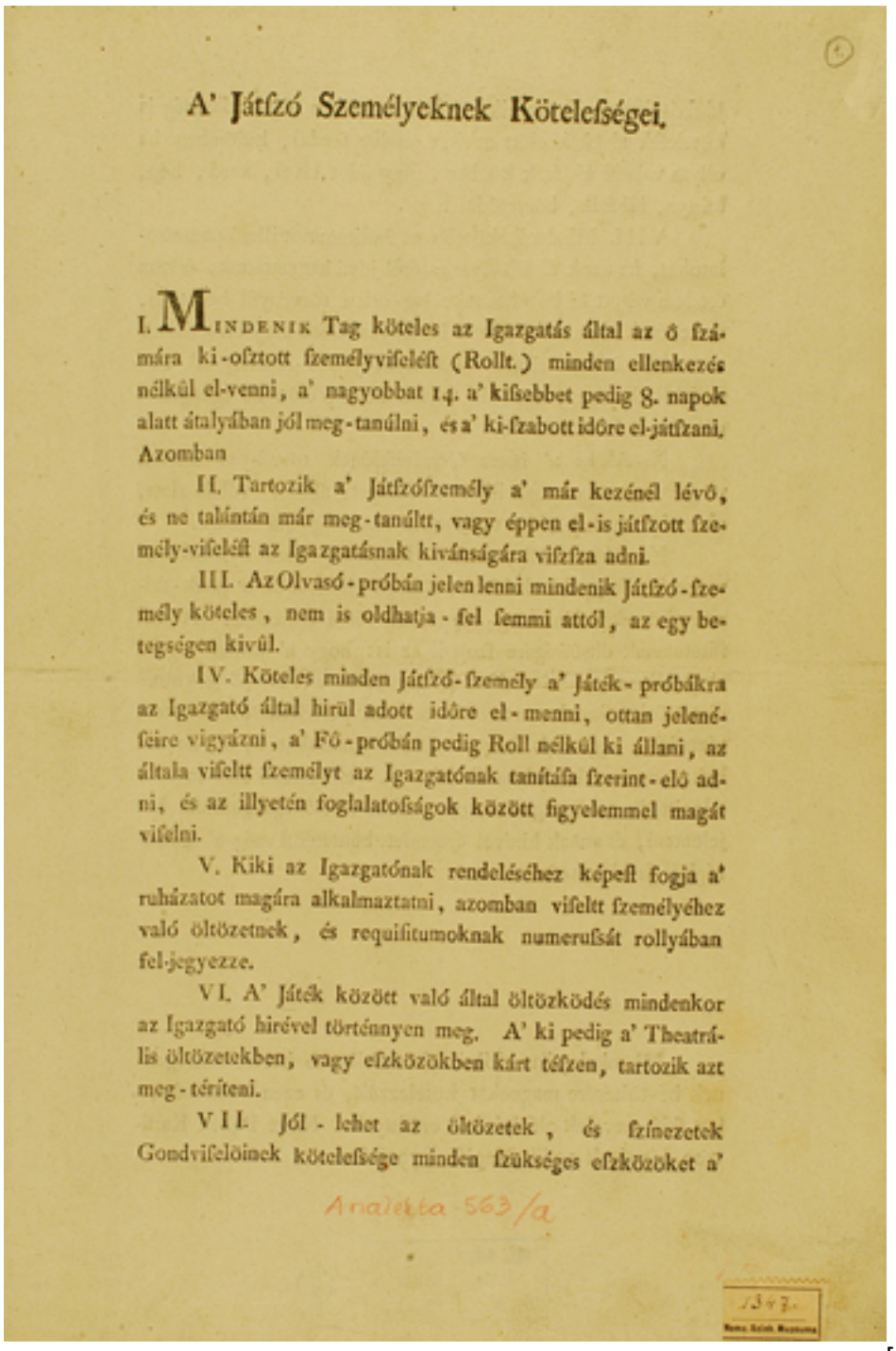
A közel 200.000 egységből álló Fotógyűjtemény legkorábbi darabjait a fényképezés kezdeteitől az 1870-es évekig készült felvételekből álló színházi fotóraritások jelentik. Ez a mintegy 3.000 fényképet számláló gyűjtemény tudományosan teljes egészében feltárt.
Az állomány leggazdagabb része a Nemzeti Színház, illetve a fővárosi színházak működéséhez köthető, de a vidéki színészetet is reprezentatív anyag képviseli.
Az Operaház 1980-ban kezdődött rekonstrukciójakor átvett 2.529 fotó mellett három világhírű énekes, Závodszky Zoltán (1892–1976), Anday Piroska (1903–1977) és Rösler Endre (1904–1963) gyűjteménye gazdagította a Tárat.
1989-ben rendhagyó dokumentumegyüttes került a gyűjteménybe. Léka László, a Pécsi Nemzeti Színház maszkmestere, szenvedélyes színházi gyűjtő 27 albuma 9.739 képet – az utóbbi 40 év vidéki, elsősorban pécsi színjátszására vonatkozó felvételt – tartalmazott, köztük több száz maszkos

portrét. Ugyancsak ez az együttes ad átfogó képet a Pécsi Balett legjelentősebb korszakáról. Hatalmas, érdekes, szinte műalkotásnak számító freskót ad az 1945 utáni színészetről Gobbi Hilda (1913–1988) 59 albuma, melyeket az Országos Széchényi Könyvtárra hagyományozott.

A fotógyűjteményt hagyatékokból és aukciókon szereplő tételekkel is gyarapítjuk, az NKA támogatásával legújabban Katkó Tamás fotóművész színházi felvételeinek mintegy 6000 negatívból álló csomagját vásárolhattuk meg.

Reményeink szerint a közeli jövőben lehetővé válik a színházi vonatkozású digitális fényképek gyűjtése és szolgáltatása is.

Színházi Kézirat- és Irattár

A' Játſzó Személyeknek Kötelesſégei.

I. Mindenik Tag köteles az Igazgatás által az ő ſzámára ki-oſztott ſzemélyviſeléſt (Rollt.) minden ellenkezés nélkül el-venni, a' nagyobbat 14. a' kiſsebbet pedig 8. napok alatt átalyában jól meg-tanúlni, és a' ki-ſzabott időre el-játſzani. Azomban

II. Tartozik a' Játſzóſzemély a' már kezénél lévő, és ne találtán már meg-tanúlt, vagy éppen el-is játſzott ſzemély-viſeléſt az Igazgatásnak kívánságára viſzſza adni.

III. Az Olvasó-próbán jelen lenni mindenik Játſzó-ſzemély köteles, nem is oldhatja-fel ſemmi attól, az egy betegségen kivûl.

IV. Köteles minden Játſzó-ſzemély a' Játék-próbákra az Igazgató által hirûl adott időre el-menni, ottan jelenéſeire vigyázni, a' Fő-próbán pedig Roll nélkûl ki állani, az általa viſeltt ſzemélyt az Igazgatónak tanítáſa ſzerint-elő adni, és az illyetén foglalatoſságok között figyelemmel magát viſelni.

V. Kiki az Igazgatónak rendeléséhez képeſt fogja a' ruházatot magára alkalmaztatni, azomban viſeltt ſzemélyéhez való öltözetnek, és requiſitumoknak numeruſát rollyában fel-jegyezze.

VI. A' Játék között való által öltözködés mindenkor az Igazgató hirével történnyen meg. A' ki pedig a' Theatrális öltözetekben, vagy eſzközökben kárt téſzen, tartozik azt meg-téríteni.

VII. Jól-lehet az öltözetek, és ſzínezetek Gondviſelőinek köteleſsége minden ſzükséges eſzközöket a'

Analekta 563/a

[6]

A Színházi Kézirat- és Irattár 1982-től vált a Tárban önálló gyűjteményrésszé. Terjedelme mintegy 1.200 doboz irat és 1.100 kötet kézirat. Anyaga, csakúgy mint a többi gyűjteményrészé, több évtizedes korábbi gyűjtés eredménye. Állománya rendkívül összetett és sokféle. Színházi intézmények működésére, művészek tevékenységére, produkciók alakulására vonatkozó dokumentumokat rejt.
Több száz doboznyi a Nemzeti Színház és a Vígszínház irattára. Mindkettő egyedülálló anyagot tartalmaz, hiszen a Nemzeti Színház irattárának másik része 1956-ban az Országos Levéltárban megsemmisült. Az 1918-ban alakult Budapesti Színigazgatók Szövetségének az 1919-től 1942-ig terjedő időszakból származó iratai, a nyugdíjintézeti, szakszervezeti és más intézmények irattártöredékei, naplók, levelek, albumok, a személyi hagyatékok a kutatás gazdag forrásanyagát jelentik.
A Színházi Kézirat- és Irattár feldolgozásának elvei és módszerei megegyeznek az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárának gyakorlatával.
A kézirattípusok szerinti feldolgozás egységei a kéziratos könyvek (kötetes kéziratok), a kiskéziratok vagy analekták, a levelek és a fondok.
Ízelítőül csak néhány feldolgozott fondról szólunk, hogy jelezzük a gyűjtemény gazdagságát és

sokrétűségét. Bayer József (1851–1919) színháztörténeti anyaggyűjtése a Pest Megyei Levéltár irataiból az 1788–1841 közötti évekre vonatkozóan; Pukánszkyné Kádár Jolán (1892–1989) levéltári gyűjtése (A Nemzeti Színház százéves története 1837–1937. 1-2. köt. Bp. 1938–1940. c. munkájában nem közölt iratok másolatai, tartalmi kivonatai, levéltári szignatúrái); a Nemzeti Színház eredeti irattárának maradványai: 1. az Operaház megnyitásáig, 1837–1884, illetve 2. 1885–1944-ig; Németh Antal (1903–1968) színháztörténész, teoretikus, rendező, a Nemzeti Színház igazgatójának pályakezdése; a Magyar Színház- és Filmművészeti Szövetség irattárának töredéke az 1949–1959-es évekből; Miklósy Gyula (1839–1891) színész, színigazgató személyére és művészi pályájára vonatkozó dokumentumok és tárgyi emlékek másolata (naplója nemcsak Miklósy személyére és társulatának működésére nézve jelentős forrás, hanem a 19. századi – főként vidéki – színjátszás fontos kortörténeti dokumentumának is tekinthető); Tanay Frigyes (1875–1925) és felesége, T. Halmi Margit (1876–1936) színészi pályájának dokumentumai; a Kellér Dezső (1905–1986) sokszínű és érdekes pályáját teljességében bemutató, műfajt és korszakot reprezentáló irategyüttes; Dajka Margit (1907–1986) hagyatékának töredéke; a Gobbi Hilda (1913–1988) életét, színészi pályáját, közéleti tevékenységét és személyiségét megőrző dokumentumegyüttes; Rajkai György (1914–1979) díszlettervező művészi pályájára és szakirodalmi munkásságára vonatkozó iratok; Kertész Sándornak (1911–1990), a Torontói Művész Színház igazgatójának hagyatéka, mely az 1958-ban alapított és több évtizeden át működő társulat történetéről ad átfogó képet; a Gazdag Cirkusz történetére és leszármazottjuknak, Gazdag Géza artista-zsonglőrnek pályájára vonatkozó dokumentumok; nagy színésznőnk, Jászai Mari (1850–1926) életére és pályájára vonatkozó iratok, kéziratok, kisnyomtatványok és újságkivágatok együttese.

Sirató Ildikó a magyar színháztörténetről két [7] részben [8].

Forrás webcím: https://oszk.hu/szinhaztorteneti_dokumentumok

Hivatkozások:
[1] https://oszk.hu/sites/default/files/Travaglia_diszlet.jpg
[2] https://oszk.hu/sites/default/files/elso_enekesjatek.jpg
[3] https://oszk.hu/sites/default/files/Bontempelli_komédia.jpg
[4] https://oszk.hu/sites/default/files/kinai_daljatek.jpg
[5] https://oszk.hu/sites/default/files/feleky_csoportkep.jpg
[6] https://oszk.hu/sites/default/files/szinjatszo_alkotmany_1792.jpg
[7] https://oszk.hu/sites/default/files/KLUBRADIO_190104.mp3
[8] https://oszk.hu/sites/default/files/KLUBRADIO_190419_OTOS-2.mp3